

Somos Zsuzsanna

MAGYARORSZÁGI SZENT ERZSÉBET EMLÉKEK
FRANCIAORSZÁGBAN

Az Árpád-házi királyi családból csaknem 30 szent származik, közöttük is világszerte a legismertebb Árpád-házi Szent Erzsébet. Ennek magyarázata abban van, hogy olyan területen élt, amely közvetlenül kapcsolatban volt az európai szellemi élet fejlődésével. Szentté avatása is gyorsan zajlott: halála után 4 évvel – még apja életében – megtörtént. (Unokahúga, Árpád-házi Szent Margit szentté avatása csak halála után 653 évvel történt meg).

Szülei Katona József „Bánk bán” c. művéből oly jól ismert II. Endre és meráni Gertrúd voltak. Endre apja, III. Béla korának egyik legműveltebb és leggazdagabb uralkodója volt, anyja antiochiai/Chatillon Anna francia fejedelem-leány volt – ők kezdték meg az új királyi székhely építését Esztergomban. III. Béla bizánci neveltetése folytán forradalmasította a diplomáciát: a kancellária megalapításával véget vetett a panasznapokon zajló szóbeli áradatnak, mivel előtte a királyok (sőt kortársa, Anjou Szent Lajos francia király is) egy hatalmas fa alatt ülve ítélkeztek.

Valószínűleg meglepte a német földről érkezett ifjú királynőt, Gertrúdot a nyugati civilizáció és pompa az akkori esztergomi várban, annál is inkább, mivel az egykorú német krónikások Magyarországot lenézték, és barbár földként emlegették. Talán éppen ez sarkallta arra, hogy állandóan távollévő férje helyett magához ragadja a hatalmat és családtagjait segítse fontos vezető pozíciókba. Ez a magyar nagyurak ellenállását váltotta ki, ami tragikus véget ért: a királynőt lemészárolták a pilisi erdőben.

A kor szokásának megfelelően – hogy abban az országban nőjön fel, ahol uralkodni fog – négy éves korában eljegyezték Erzsébetet a türingiai örgróf fiával, Hermannal. A kislány kincsekkel megrakott poggyászában egy színezüst fürdőkád is volt utalva a tisztaságszeretetre. Két magyar komorna is elkísérte, akik csaknem haláláig vele maradtak.

Erzsébet már kislányként is különbözőt tár-

saitól: a játszópajtások tekintetében nem válogatott származás szerint, továbbá erősen vonzotta a templom csendje és áhítata: játék helyett szívesebben imádkozott a templomban. Menyasszony korában a mise alatt az úrfelmutatáskor levette koronáját, mert nem tartotta azt magához méltónak a mennyei úr jelenlétében. Vőlegénye meghalt, de annak öccse, Lajos beleszeretett a szép és okos királylányba és 14 éves korában feleségül vette. Őszinte szerelem fűzte őket össze. Erzsébet nagy hatással volt férjére, aki mindenkit érdemei szerint ítélte meg. Környezete ellenszenvvel volt iránta, mivel nem járt apró léptekkel és szívesen lovagolt. Férje egy asztalnál étkezett vele, aki megértette Erzsébet azon különöségeit is, hogy éjjel felkelt az ágyból vezekelni: néha kőpadlón aludt, vagy az asztalnál nem evett semmit, mivel böjtölt. Férje gyakran volt távol, a Szentföld viszhódításában vett részt. Ilyenkor Erzsébetet nevezte meg helyettesének. Hazatérő férje elé minden alkalommal kilovagolt és heves szenvedéllyel üdvözölték egymást. Számlálatlanul szórta a pénzt a szegényeknek. Egyszer éhínség és járvány idején megnyitotta a királyi magtárakat a szegények előtt, amit férje megértéssel vett tudomásul. Undort keltő betegeket ápolt, így egy bélpoklost fektetett férje ágyába és ott gondozta. Hazatérő férje a betegben a szenvedő Krisztust látta, Erzsébet számára lelki vezetőül felkérték marburgi Konrád franciskánus prédikátort. Boldog házassága alatt három gyermeke született. Erzsébet tökéletes összhangot teremtett Isten és férje iránti szeretetében.

Férje halálakor kimondhatatlan fájdalmat érzett: ”Jaj, uram, Istenem, most az egész világ meghalt számomra” – mondta. Jótékonykodásait ezután is folytatta: az egyik alkalommal, amikor a szegényeknek ételmezt akart vinni kötényében, sógora meglepte és ellenőrizte, azonban az élelem rózsává változott, ez a legismertebb és legtöbbet ábrázolt csodája.

Férje halála után gyermekeivel együtt elhagy-

ta a várat és özvegyi javaiból, valamint ékszereinek eladásából szerzett pénzen ispotályt rendezett be a szegényeknek Marburgban: felöltötte a ferences harmadrendűek szürke gyapjú-ruháját, mint betegápoló. Minden munkában szívesen vett részt, így a fonásban, szövésben is, azaz dolgozott. Gyermekait Konrád mester nevelőkre bízta, hogy szívét osztatlanul Istennek a szentelhesse.

Marburgi Konrád kíméletlen lelki vezetőnek bizonyult, Erzsébet hálás volt neki azért, hogy áldozattá tette életét és segítette elfelejteni hercegnői mivoltát. Egyszer azt kérte Konrádtól, hogy koldulhasson, de ő azt nem engedte meg neki, viszont eltiltotta tőle két kedves magyar szolgálóját, így hazamentek és hírt vittek róla. Apja követeket küldött érte, akiket egyszerű szürke gyapjú-ruhájában fogadott, nemet mondott a hazahívásra, tovább teljesítette küldetését.

Halálakor magas láza, hidegrázása volt, egyszer csak magyarul kezdett énekelni. Mivel egy kis madár ült le mellé, aki édesen dalolt, és vele kellett együtt énekelnie, aztán csendesen felsóhajtott: „itt az óra, amikor a Mindenható magához hívja barátját” – és elszenderült.

Halálakor Marburgban vendégeskedett a cambrai-i püspök, aki magához vette Erzsébet szívét, és ereklyeként elhelyezte az akkor megépült és Erzsébet által arannyal és kincsekkel támogatott főszékesegyház „Szent Szív” oltárában (Cambrai, Normandia). Az ereklyét a kifejezetten egyházellenes francia forradalom idején egy másik templomba vitték megőrzésre, a forradalmi zűrzavarban azonban nyoma veszett. Ma a főoltár egyik bemélyedése és az egyik mellékoltáron lévő rézszív emlékeztet erre.

Árpád-házi Szent Erzsébet 24 évet élt önkínzásban, áldozatok vállalásával marburgi Konrád hajthatatlan szellemű lelki vezetése alatt. Boldogan halt meg, hisz a letett hercegi korona helyett égi jegyességet nyert el. Erzsébet életére igaz a mondás: „ha a füvet este letiporják, talpra áll reggel”.

A 3. kerületben, a *Rue de Temple* (metrómegálló: *Temple*) áll a *Szent Erzsébetről elnevezett templom* (1. kép). A templom valaha a templomos lovagok erődítményének kápolnája volt. Mint ismeretes, a francia király, IV. (Szép) Fülöp (1268-1314) a papságot is meg akarta adóztatni,

így összetűzött a pápával. Több esemény után Avignonba helyeztette a pápát, aki francia befolyás alatt állott hosszú ideig. Hogy a Szentföldön meggazdagodott templomos lovagrend vagyont (a templomosok legtöbbje, így nagymesterük francia volt, legjelentősebb birtokaik is Franciaországban feküdtek, egyharmaduk itt élt) megszerezze. V. Kelemen pápával a rendet feloszlatta, vezetőiket kivégeztette, birtokaikat lefoglaltatta. 1628,-ban a francia királyné Medici Mária a kápolnát Szent Erzsébetnek ajánlotta, amelyet 1646. július 14-én szenteltek fel. A templom homlokzatán van Szent Erzsébet szobra, a főoltár felett jobbra és balra egy-egy csodálatos magyar címeres üvegfestmény: az egyik kép legismertebb csodáját, kötényében rózsákkal mutatja, a másik kép (2. kép) Erzsébet temetési menetét mutatja. A nagy francia forradalom alatt itt, a lovagvárban raboskodott a király, XVI. Lajos családjával (egy festmény utal erre a templomban), berendezési tárgyaikat a *23 Rue de Sevigné* (a házat Mansard építette és lakhelye volt a leveleiről híres marquise-nek) alatt lévő *Hotel et Musée Camavalet* tartalmazza. Megjegyezni kívánom, hogy a templomban tilos fényképezni.

1. kép

2. kép

A *St Etienne du Mont* templom (3. kép) 1492 és 1625 között épült, amelyet a Panthéon hatalmas, neoklasszicista épülete elrejt. Itt van Párizs védőszentjének, Szent Genovénának/Saint Geneviève-nek kápolnája és benne a kőlap, amelyen a Szent földi maradványai nyugodtak, amíg a Nagy Francia Forradalom meg nem semmisítette: ma a díszes ereklyetartó néhány csontját őrzi csupán. A kerengő festett üvegablak-sorozatának egyike egy beteg gyermeket ápoló Szent Erzsébetet ábrázolja.

3. kép

A *St Eustache* templom (2 Rue du Jour) csodálatos építménye (4. kép) a második legnagyobb templom Párizsban: évszázadokon át a párizsi történelem középpontjában állt, a legutóbbi időkig *Les Halles/piac* helyi templomának szerepét töltötte be. Itt van Szent Cecília kápolnájában *Liszt Ferenc szobra*, mivel itt mutatták be Liszt Nagy Miséjét először, 950 hallgató jelenlétében. Az épület mai alakját 1532 és 1640 között nyerte el. Hatalmas, pompás festett üvegablakainak egyike, a főbejáratától jobbra a 2. ablak Szent Ferenc társaságában ábrázolja – többek között – *Szent Erzsébetet a harmadrendűek sziürke ruhájában*. (5. kép).

4. kép

5. kép

Vincent de Paul/Paulai Szent Vince (1581-1660) a lazarénus rend megalapítója, a jótékony-ság apostola, hittérítő. A róla elnevezett templom (*St Vincent de Paul*) (6. kép) (*Square St Vincent de Paul* a 10. kerületben, metrómegálló: *Poissoni-ére*, ahol a Liszt utca is van) neoklasszicista épü-lete büszkén tekint le a térre. A főhajó melletti monumentális vitrázsok a jótékonykodó szenteket mutatják, így kapott helyet a pompásan ábrázolt *Szent Erzsébet* (7. kép).

6. kép

7. kép

St Vincent de Paule egész test-ereklyéje megtekinthető a 95 Rue des Sevres (*metróállomás Vaneau*) alatti missziós kápolnában: a Főoltár felett (lépcsőn megközelíthető) a színezüst koporsó-ban nyugszik a szent bebalzsamozott teste.

Cambrai (Normandia) Párizstól kb. 200 km-re, az A2 autópálya/E 19 autóút mellett, Arras és Valenciennes között van. Katedrálisában (8. kép) őrizték Szent Erzsébet szívét: Szent Erzsébet halálakor de Fontaine püspök a frankfurti udvarban tartózkodott, így vehette magához a szent ereklyét, amit a Nagy Francia Forradalom idején egy másik templomban helyeztek biztonságba, azonban ennek helye feledésbe merült. A katedrálisban Erzsébet szentté avatásának évében, 1235,-ben szentelték fel a szívet rejtő oltárt a főoltár egy kis bemélyedésében. A kereszthajóban egy vitrázs ábrázolja Szent Erzsébetet. A templom homályában megbúvó mellékoltáron rézszív emlékeztet a neves ereklye birtoklására, azonban ebben az oltárban sosem pihent a szent ereklye.

8. kép

Fontosnak tartom megemlíteni, hogy a katedrális építője (Villard de Honnecourt) készítette el a Pilisben Gertrúd anyakirályné síremlékét is, amely romjaiban ma is látható. 1967.-ben Gerevich professzor és De Vos kanonok találkoztak a Pilisben.

Szent Erzsébetről készült vitrázst láttam a Loire menti várak egyikében, Blois-ban*. A Várkápolnában gyönyörűen megmunkált vitrázsok szenteket ábrázolnak, a képen jobboldalt *Szent Erzsébet* kötényében a rózsa-csodával (10. kép).

* Bemutatjuk a Blois-i vár kapuját (9. kép)

IRODALOM

Dümmerth D.: Az Árpádok nyomában. Panoráma, 1976.

Knight, Ch., Lomas, L.: A második Messiás. A templomos lovagok, a Torinói Lepel és a Szabadkőművesség Nagy Titka. Gold Book Kft, Bp, 1999.

Kulcsár Zs.: Rejtélyek és botrányok a középkorban. Gondolat, 1978.

Mayeurs ET: Etudes Cambresiennes de la Societe d'Emulation de Cambrai. Decembre 1986. (Erzsébet szentté avatásának 750. évfordulójára készült kötet)

Messik M., Varda I.: Párizs és környéke magyar emlékei. Gálos, 1997.

Párizs. Az American Express zseb-útikönyve. Budapest, 1988.

Párizs. Útikalauz. Polyglott. Pegazus, 1991.

9. kép

10. kép